

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARJKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odroče ma i jedne
stope krvlju i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

JADRANSKI DAN

Kada su se prije trinaest stoljeća djedovi naši spuštali sa hladnih Karpatu i maglovitih obala Visle, dolazili su gonjeni nokom tajanstvenom čežnjom za divnim jednim krajem, o čijim su se ljepotama kraja i plavetilu noba pričale i prepričavale divno oćaravajuće bajke. I gonjeni tom čežnjom u steni, nije su stali dok nijesu zagazili u valove nepreglednih voda Jadrana, koji je od tada i za svo vjekovo postao hrvatskim i samo hrvatskim morom. Kolijevka novo hrvatske narodne države bila je na Jadranu i ovdje je baš na žalima toga mora, dostigla vrhunac svoje moći i snage. Tu su se bile najžešće bitke, tu na krajnoj predstraži Hrvatsva i Slavenstva bitka nije ni do danas prestala. To je borba Hrvatsva za život i opstanak, jer onoga časa, kada to more prestane biti hrvatsko, onoga je časa zapećena i sudbina Hrvata kao naroda, koji traži i ima pravo da traži svoje dostojno mjesto pod suncem, u krugu ostalih kulturnih naroda Evrope.

Borbe za očuvanje Hrvatsva Jadrana počelo su još za prvih hrvatskih vladara, trajale su stoljećima, nastavljali ih Neretvljani i Uskoci i završili naši revolucionarni mornari godine 1918 na dan 31. listopada u Puli. Toga dana zalepšala je po prvi puta na moćnom nekad i snažnom brodovlju austro-ugarsko mornarilje hrvatska trobojnica, koja je surlbi ot orbić najavila da je to more hrvatsko — Nije bez značaja činjenica da se je taj historijski čin dogodio baš u našoj Istri, u Puli. Istarski su Hrvati od starine mornari i pomorci, oni su to svojo Hrvatstvo manifestirali svagda i svagdje, pa je ono došlo do najdivnijeg izražaja i toga slavnog dana, kada su uglavnom istarski narodni prvaci i borci tu revoluciju u Puli privremeno i izvršili.

Dan 31. listopada uzet je od tada kao Jadranski dan. Toga dana, na uspomenu i izvojevano pobjede i slobode našega mora — mora za koje su oči naši i djedovi prolili na potoke krvi — sav se hrvatski narod spominje onoga velikog i historijskog događaja. I hoće-neće toga će dana sav hrvatski narod morati posvetiti bar jedan dan svojih misli onom hrvatskom kraju, u kom se to zbio. našoj Istri, našoj Puli, u kojoj je 31. listopada 1918 izaslan Narodnog Vijeća iz Zagreba razvio dvije hrvatske trobojnice i izrekao ove riječi: »Ovaj dan barjaki razvio se je opet na oćim obalama našim, da se nikad više ne zaplete i ne zamota.«

Stoji jedna činjenica. Činjenica da je sloboda hrvatskoga mora proklamirana baš u Istri, da su je proklamirali u glavnom istarski Hrvati i da su oni u tom historijskom času odigrali jednu od najvažnijih uloga.

Zagreb, 31. listopada 1939.

E. R.

RUSIJA TRAŽI USTUPKE OD TURSKE

Budimpešta. — »Magyar Nemzet« objavljuje vijest iz Carigrada, u kojoj se ponovno tvrdi da je Rusija postavila Turskoj i teritorijalne zahtjeve tražići odstupanje područja u severoistočnom uglu Turske. Širokog 50—75 km. Ovo bi područje Turska imala odstupiti Armeniji. U tom se području nalazi i tvrđava Kars i grad Arhadan. Uzbudjenje u Ankaru zbog ovog se zahtjeva još povećalo zbog poziciranja ruskih četa na kavkaskoj granici kao i zbog mjera, koje je Rusija poduzela na Crnom moru.

Borba za Jadran kroz vjekove

Geografski smještaj Jadrana i struktura tla — Učešće Hrvata u borbi za Jadran — Jadran životni prostor hrvatskoga naroda

U nedjelju, 29. listopada održao je na Sušaku (u Udruženju djaka Drž. trg. akademije) predavanje pod gornjim naslovom g. prof. Josip Perišić, bivši član Izvršnog odbora Jadranske straže u Splitu. Ovim svojim predavanjem je g. prof. Perišić predočio iscrpnu analizu vjekovnih borbi za gospodstvo Jadrana, čije je uzroke našao u samom geografskom smještaju, u strukturi tla i u svestranim prednostima istočne nad zapadnom obalom.

Istočna obala spada u red najrazvedenijih obala u Evropi i svijetu. Uz nju se je poredalo oko 1000 otoka, otočića i školjeva poput razarača i krstarica, koje kao da su stvorene da brane naše kamenito tlo i naše sure primorske hridi.

Zahvaljujući svom povoljnom geografskom smještaju, istočna obala Jadranskoga Mora ima sve preduslove za gospodarski i politički prosperitet. A zapadna obala tih mogućnosti nema. Osim toga geografski položaj upravo sili gospodare zapadne obale da svoje gospodstvo prošire i na Istok, i to ne samo na istočnu obalu Jadranskoga bazena, nego i na zaleđe te obale. Tako je po prilici g. prof. Josip Perišić definirao momente koji uslovljavaju pitanje i usroke borbi za gospodstvo i prevlast na Jadranskom Moru.

»Valjda ni jedno more na svijetu nije vidjelo toliko bura i oluja, toliko borbi i toliko krvi, koliko Jadransko More«

— rekao je dalje g. prof. Perišić. Borba gospodara zapadne obale za prevlast nad istočnom, osnovna je i bitna karakteristika historije Jadranskoga Mora.

Oni s istočne strane nisu nikada težili da zagospodare zapadnom, jer od nje i tako ne bi imali nikakve koristi, a osim toga oni su osjećali, i danas osjećaju, da im potpuno dostaje ono, što im je sudbina dodijelila. Iza toga g. prof. Josip Perišić potanko analizira historijsko zbivanje u jadranskom bazenu. Prve stranice te historije u znaku su borbe. Već se onda jasno razabire onaj presudni momenat, koji i najneposrednije karakterizira te borbe i to zbivanje:

— Oni domaći, oni koji vjekovima žive na obalama Istočnog Jadrana, oni se brane pred invazijom tuđinjaca.

Domaći su u prvoj fazi borbe za

Jadran bili Iliri, a tuđinci Grci. Pobijedili su domaći, ali jadransko pitanje još ni iz daleka nije bilo riješeno, jer su se na pozornici historije uskoro pojavili gospodari Rima, koji su stvarali novo svjetsko carstvo i koji su maćem u ruci proširili granice svoga carstva daleko iza obala Istočnog Jadrana. Gospodari vječnoga Rima su tada s ponosom mogli reći, da je Jadran »mare nostrum«. Ali jadranska drama nije ni tada bila odigrana. Preživjeli Rim propada pod udarcima germanskih kopta, a na obale Jadrana dolaze nova neka plemena, čijoj su se vitalnoj snazi svi divili, dolazi slavenska rasa da hrvatskom krvlju krsti i osvoji Jadransko More.

I tek sada borba za Jadran poprima konkretne forme. Sukobljavaju se dva svijeta. Hrvatsko se nacionalno tijelo odupire udarcima Venecije, ono divovskom snagom i rutinom svoje iskonske stvaralačke genijalnosti brani svoje tlo kroz punih trinaest stotina godina.

Od pobjede Branimirovih džemija pa sve do Viškoga boja i do u naše dane, pokazao je hrvatski narod da umije s uspjehom braniti svoje more i da rješanje jadranskog pitanja u nikome slučaju ne može biti jednostrano. G. prof. Perišić zadržao se je u svom razlaganju na svim onim momentima, koji ilustriraju borbu za prestij na Jadranu u prošlosti, pa je prešao na analizu prilika koje su nastale poslije posljednjeg svjetskog rata. Govorio je o Rapallu i o najnovijem sporazumu između Jugoslavije i Italije. U vezi s tim g. prof. Perišić postavio neke određene zaključke, o kojima bi se moglo mnogo pisati, a s kojima se mi ne bi možda — mogli u cijelosti složiti. Ali jedno je kod svega toga jasno i određeno, a to je da postoji problem Jadrana. A taj jadranski problem ili jadransko pitanje ne datira od jućer, nego odonda, otkad u Sredozemnom bazenu datira ova današnja civilizacija. Hrvatski je narod uzeo učešća u borbi za Jadran tek u drugoj fazi te borbe, koja je danas uokvirena određenim pravilima, koja sačinjavaju jedan određen sporazum, koji je inženiran u svrhu da se likvidira jadranski problem. Kod svega toga bi mi, povodom ovog ljepog predavanja g. prof. Perišića, ustvrdili jedno: — Sudbina hrvatskoga naroda je na moru.

Hrvatski nacionalni organizam prikuplja svoje konstruktivne snage upravo na Jadranu, koji preko toga postaje presudna komponenta životnog prostora hrvatskoga naroda.

Pojam »životnog prostora« mi tu maćimo na svoj način. Hrvatski narod sinatra svojim životnim prostorom svoje nacionalno tlo, — onu materiju na kojoj on živi, kojom se on hrani i koja uslovljava njegovu slobodnu sadašnjicu, njegovu ljepšu i bolju sutrašnjicu. A istočni dio Jadranskoga Mora je takav elemenat, — to su pluća hrvatskoga naroda. I u tom smislu bljižeće će dalje historija događaje na Jadranu, u tom pravcu će se i u budućnosti rješavati određeni kompleks pitanja, koja u izvjesnim slučajevima predstavljaju jednu homogenu cjelinu, koju danas zovemo jadranskim problemom. Hrvatski narod poštuje do najširih mogućnosti i uzdiže nadasve principe općevjećanske pravde, i on ne dira tuđje, ali kod toga ne želi da neko u njegovo dirane. Faza u koju je danas ušlo rješavanje jadranskog problema je jasna i određena. Mi je potpuno razumijemo i ona je prirodna rezultanta Trijanona, Versaillesa, San Germana i Rapalla. Oni koji tu faxu ne razumiju, trebali su ćuti analizu historijskog zbivanja borbe za Jadran, koju je tako plastićno iznio u svom predavanju g. prof. Josip Perišić. A onda je lako historijske događaje dovesti u vezu sa sadašnjicom i tu odrediti analogiju i postaviti mogućnosti daljnjeg razvitka događaja. Bez obzira na sve vanjske faktore, bez obzira na to, kakva nas sudbina čekka, mi znamo jedno, a to je, da je istočni Jadran srastao s našom dušom. — da je Jadran bio hrvatski, da jest hrvatski i da će biti hrvatski. To je polazna taćka svake diskusije, koja dolazi s naše strane, a koja se odnosi na Jadran i njegove probleme. S tim momentom treba da u svim prilikama računamo naša pomorska politika i u tom pravcu treba da bude usmjeren naš opć društveni život. Ideja o hrvatstvu Jadrana je danas skoro u cijelosti oživotvorena, i ona danas predstavlja jedan određeni i konkretni sadržaj, koji je znaćajan za život našega naroda. Ali ta ideja o hrvatstvu Istočnog Jadrana nije dovoljno da ostane samo kruta stvarnost, nego mora poprimiti jedan savršeni oblik, koji bi uslovio njenu romantiku. U konkretnom slučaju, ideja o hrvatstvu određenog bazena u Jadranskom Moru treba da osvoji sva hrvatska srca. I u ove dane, kad hrvatski narod diljem ćitave Hrvatske slavi svoj Dan mora, moramo svi mi doprinijeti svoj obol tom narodnom poslu. A g. prof. Josip Perišić je ovim svojim predavanjem na Sušaku, koje je bilo namijenjeno onima, koji se tek spremaju za službu narodu, učinio u tom pravcu mnogo. Borbu za Jadran postavio je na određeni piedestal i ispravno je ućio njene uzroke, a to nije danas baš najčešći slučaj.

AGRARNA REFORMA NA SICILIJI

Rim. — Kako javljaju, vlada je donijela mjere za provedbu agrarne reforme. U podjeli latifundija na Siciliji. U obzir dolaze pola milijuna hektara zemlje, što će se razdijeliti na nekih 20.000 seljaćkih gospodarstava. To će iziskivati kredit od dvije i pol milijarde lira, od ćega će na samu državu oćtasti jedna milijarda.

STAV ITALIJE PREMA EVENTUALNOM RUSKOM PRODORU NA BALKAN

»Giornale d'Italia« donosi ćlanak Virginia Gayde o englesko-francusko-turskom paktu, i kaže da Turska ne igra samo ulogu nezavisnog zaštitnika morskih tjesnaca, nego da također igra ulogu posrednićke sile na Balkanu, koja održava ravnotežu. U vezi s time, kaže Gayda, mora se primjetiti, da se na Balkanu bez Italije ne može ništa pokušati ni poduzeti, pošto Italija ima u tome području životnih interesa, koji nisu iskljućivo ekonomske prirode.

»Le Temps« piše u izvještaju svog rimskog dopisnika: Italija je uvijek smatrala Crno More zalivom Sredozemnog Mora, a ne sovjetiskim mare nostrum. Zahvaljujući držanju Ankaru, to more ostaje slobodno plovidbi svih sila. Potvrda tursko-rumunjske solidarnosti znaći konsolidaciju brane protivljenje sovjetskoj penetraciji na Balkanu.

Osvojenjem Albanije Italija je postala i balkanska sila, pa je prema tome ona i direktno interesirana.

Sovjetska penetracija na Balkanu znaćila bi između ostalog i gubitak talijanskih ekonomskih pozicija od prvorazredne važnosti kao i smanjenje njenog politićkog prestiža.

»Times« (London) piše: »Planovi Sovjetske Rusije još su nepoznati, ali nema razloga vjerovati da oni sadržavaju iskorišćavanje Balkana kao strateške baze. Ako je cilj Rusu održanje statusa quo i olakšavanje sporazuma između država Jugosloćne Evrope, ne vidimo razloga zašto bi se njihov planovi sukobljavali s planovima potpisnika englesko-francusko-turskog pakta. Sve u svemu Italiji je prodorom Rusije u Evropu kuda ju je doveo Hitler ne malo uzemirena.

OPĆINSKI PISAR — ORTAK
KRADLJIVACA

Tinjan. — Općinski činovnik u Tinjani, Umberto Orlandi, koji se nekada zvao Orlić, odgovarao je nedavno pred puljskim tribunalom zbog teškog prekršaja. Njega je pazinski mesar Srećko Grzetić, koji je bio uapšen u vezi s nekom kradom volova na Tinjanštini optužio, da je u sporazumu s Šimom i Josipom Kalčićem iz sela Šrbinjaka izdavao krive marvinske putnice, s kojima su oni onda po Kanfanaršini i Zmjanštini prodavali ukradeno blago.

Orlandi, natjeran u škrupac priznao je da je nekoliko puta izdavao krive marvinske putnice, ali da je to radio u dobroj vjeri, jer da su mu Kalčić izjavili, da su prave putnice izgubili.

Kalčić su na ispitivanju priznali, da su od njega dobili krive putnice, ali su ga pokrivali, tvrdeći i oni, da je sve to bila tek neudana stvar. Sud međutim nije povjerovao obrani, nego je Orlandi ostadio na godinu dana tamnice, ali je uslijed amnestije kazna brisana. Zbog pomankanja dokaza, budući da se to događalo u razdoblju od 1920. do 1932. godine, sud je Kalčiće oslobodio.

PRODAJA NOVOG VINA

Kopar. — Komesar prefektura izdao je nalog, da se mlado vino ne smije prodavati prije 1. studenoga. Koji se o taj nalog ogrlješe bit će strogo kažnjeni.

U smislu zakonskih propisa sv proizvodnji vina, ili oni koji kupuju grožđe u svrhu proizvodnje vina moraju 20 posto proizvedenog vina držati spremnjeno za potrebe Narodnog instituta za destilaciju vinskih proizvoda. Količinu proizvedenog vina mora se prilagoditi vlastitim općinama posebnom tiskanicom.

Gorica, oktobra 1939. — Gorški župan je zabranio prodaju novoga vina do 23. t. m. zaradi zdravstvenih ozbilj. Vino do takrat će se ne bo čisto in kod tako povozna prebavne moćne. Tada dovoljena je prodaja mostov, sladkih filtriranih in vin, kot določa člen 43 dekreta z dne 2. Julija 1930., pri katerih je vrenje na umeten način ustavljeno (filtriranje, žveplanje, pasteriziranje) i kolikor ne zabranjuje čl. 3. omenjenega dekreta. Prodaja takega mošta in vin mora biti naznanjena občinskemu zdravstvenemu uradu. Skupno s pošnjo je treba prinesli omenjenemu uradu tudi vzorce mošta. Kdor bo prekršil te odredbe, bo strogo kaznovan.

CIJENE MASLINOVOG ULJA
Pula. — Komisija Savjeta za korporacije odredila je nove cijene maslinovog ulja i to: litra 8.55 za najfinije ulje, a za obično stolno ulje 7.95 lira po litri. Općinski načelnici i komesari pojedinih prefektura mogu za malenkost, prema mjesečnim prilikama, te cijene izmijeniti. Trgovci ni u kom slučaju ne smiju prodavati ulje po drugoj cijeni od one koja bude utvrđena.

Cijene pojedinih živežnih namirnica
Pula. — Savjet za korporacije donio je odluku, prema kojoj se cijena Franckovom dodatku za kavu utvrđuje ovako: kutija od 500 grama na malo 10.25 lira, na veliko 9.38 lira; kutije od 200 grama na malo 4.05 lira, na veliko 3.79 lira; kutije od 100 grama 2.20 lira na malo a 1.90 lira na veliko. Cijena petroleja povišena je za 20 centezima po litri. Cijena plinu za kućanstvo i rasvjetu u Puli također je povišena uslijed povećanja u dobavljanju njemačkog ugljena.

ŽIVINSKI SEJEM U TRNOVEM PREPOVEDAN.
(Sl.) Trnovo. — Ker so se v Zagorju pojavili nevarni živalski boleznj slinavka in narkotična so oblasti prepovedale mesečni živalski sejem v Trnovem, ki se je vsil vsakega 16 dne v mesecu. — S tem so zelo prizadeli okoljski kmetje, ki se pešajo predvsem z živinorejo, na tudi izguba trnovskih in bistriških trgovcev in gostilničarjev bo občutna.

STROGA KONTROLA NAD TRGOVCI.
(S.) Trst. — Kako strogo se izvaja kontrola nad enami proizvodov, ki jih je določila država, dokazuje prečešnje število zaprtih trgovskih lokalov, ki jih srečujemo po vseh ulicah Trsta. Zgodilo se je na pr. slučaj, da je oblast začela odvzela obrtno dovoljenje nekemu trgovcu v Via Mazzini, ker je ugotovila, da je prodal neto blago za 10 cent dražje, kot pa je bilo predpisano. Tržaškega viceokrovnja Favizzija je zadela možganska kap. V brezupnem stanju leži v nekom tržaškem sanatoriju.

PRESELITEV FAS. ORGANIZACIJE.
(Sl.) Knežak. — Iz novozgrajenega poslenja Casa del fascio so se izselile v občinsko hišo vse tistišnje organizacije in ga prenovile v uporabo vojaštvu obmejnega polka.

NEKAJ VESTI IZ IDRIJE

Idrija, oktobra 1939. Kjer je kup, tam so tatovi. Tako je bilo odkar stoji svet in živi človek. Naravno je, da Idrija in njen rudnišni ništa mogla biti izjeme tega pravila. Tatvine v rudniku so stare toliko kakor rudnik sam. Kradli so čisto živo srebro pa tudi rudo, ki so to skrivaj žgali. Prve tatvine so zabeležene l. 1536. Cim težji so bili časi, tim več tatvin je bilo. Tatove so preganjal i kaznovati z vsami mogočimi kaznami celo s smrtjo na viselcu.

Vešji tatvini rude so prišli na sled tudi letos. Glavnega tatu so prijeli in zapli Pri zaslišanju je objubil, da bo nekada svoj žganico, če ga popolesto na lice mesta. V spremstvu rudniškega upravnika inž. Riccija, poročnika orožnikov in štirih organov javne varnosti, ki so bili dobro oboroženi, so se podali na pot čez Tičnico k Gladniku skalam. V skrivališu je lastnik razkazoval svoje naprave za žganje rude, ki so bile zelo enostavne, ki na o kljub temu daje prav lepe uspehe, kar je potrdil tudi inž. Ricci. Gospodje si seveda niso upali k na-

pravam misle, da so nevarne past i peklenski stroj. Ko so se vračali proti mestu je tat izrabil ugoden trenutek, se pogнал z vso silo po strmini, se odobal od drevesa od drevesa in se tako kril in umikal krogom, ki so žvižgale za njim in vse zgrešile svoji cilj. Odnese! je zdravo kožo. Za begunec je bila poslana vsa policija in okružništva. Zasedli so mejo misle, da bo slučajno nebežni preko. Toda trud je bil zaman, izgini je iz našega okraja in z njim tudi vsaka sled za ostlo družbo. Tatvina je postala nepovsnaena klub aretacijam ki so bile nato izvršene. — I.

IDRIJSKI RUDNIK PREŠAO U RUKU DRUŠTVA MONTE AMIATA

Trst. — „Gazzetta ufficiale“ objavila je dekret, koim proglašuje, da je u javnom interesu proveden prelaz Idrijskoga rudnička žive u društvo „Monte Amiata“, čije je središte u Rimu, s odnosnim povećanjem glavnice od 32.400.000 na 61.500.000 lira.

Razne nove odredbe

(Sl.) Il Bistrica. — Pred Jobriju tednom so občinski sluga raznašah običajno pozive-letake za zbiranje železa in sploh svih kovin. Občine so dolžne zbraati material poslati posebnim pokrajinskim odmorom.

V istem času je bila potom občin izdana odredba, s katero se obvezujejo vsi lišnji posestniki, da morajo najkasnije do 30. XI. t. l. zaradi nove odmere davkov predložiti načrt: vsch stavb, ki jih posedujejo. Načrti bodo morali biti izdelani na posebnem papiru, ki ga bo prodajala država po 3.— Lire.

Pretekli teden so bili nabiti po vseh občinah, vseh in naseljih lokalit za zbiranje koruze. Po tei odredbi će lahko vsak kmet službu za domaćo porabo sledeće količine koruze: 1,5 q na vsako osebo, 1 q na 1 prašnica in 1 q na 10 kokoši letno. Vse preostalo koruzo bodo morali poljedelci odati u državne zaloge proti primerni odkupnji.

IZPRED GORISKEGA SODISCA

Gorica, oktobra 1939. — 59-letna Marija Misljej pri. Primolci in njena hčerka Veronika iz Vrhopolja sta bili kaznovani na 3000 lir den. kazni, pačilo sodniških in carinskih stroškova, ker so jima imanjeni stražniki našli pod podom u seniku 100 granova saharina. Moč Henrik Misljej je bil oprošćen. — 1659 lir den. kazni je dobi! 20-letni Ernest Furlan iz Žilimarkca, ker je kradu žganje. — 789 lira den. kazni je dobi! Bernard Kerševan iz Doberdoba zaradi žganjekuhe.

Z GOMANI SE ZA SASTRUPILI

Se nože č.e. oktobra 1939. — S težkim krč so pripeljali u tržaško bolnicu tri osobe in sicer 16-letnega Leopolda Gržina in njegovu materu ter Marijo Žilvečvo. Zdravnici so ugotovili težko zastrupitev. Kakor so pripravovali, so istega dne nabrali nekaj gob, ki so jih pridržali za kosilo. Ker pa niso gob dovolj poznali, so tako zavili tudi strupene gobe. Zdravnici so jim takoj izprali želodce, kljub temu pa je njihovo stanje zelo nevarno.

Još jedna nesreća u raškom rudniku

Labin. — Antun Medica pok. Antuna, 29 godina star, iz Buzeta i Rudolf Jurčić Josipov, 36 godina star iz Plominia radili su u ugljenokopu, pa im se je pri poslu dogodila nesreća. Medici je slomljena desna noga, a dobio je i ozljede na glavi, dok je Jurčić također teško ozlijeđto desnu nogu.

AVTOMOBILSKA NESREĆA.

(Sl.) Postojna. — Pred kratkim se je pri nas pripetila velika nesreća. Iz Trnaja proti Sv. Petru je vozil vojak vojašk: kamilton Po nepreviđenosti vozača se je avto na strmini, ko so mu odgovdale zavore, prevrnil, in pokopao pod seboj 40 vojakova. Od teh se liš te 5 ubilo, 35 pa već ali mani nevarno poškodovalo.

POZIG IZ MASČEVANJA.

(Sl.) Il Bistrica. — Anton Gržina iz Dol. Zemena te 8. X. iz masčevanja zažgal liho svoietmu sosedu. Bistriškim gasilcem, ki so bili poklicani na pomoć, je uspjelo po ludem naporu požar lokalizirati, da se ni razširil tudi na gospodarsko poslojpe. Škoda znaša 12.000.— Lir. ter je v teh težkih časih in tik pred zimom še občutnija, ker ni krita z zavarovalnimo. Obisteme je uspjelo par dni po zločinu krivca prijeti.

(Sl.) Il Bistrica. — Prošli teden je bil prodan na sodni dražbi dobro znani bivši hotel „Itrija“ danes hotel „Monte Nevoso“, last podietnika Ivana Novaka. Hotel je kupil podietnik Kumar veletrovac z vinom iz Gorice. Ponudena cena ni bila tolika, da bi bili kriti vsi interesi upnikova.

Iz Kanalske doline

Gorica. — Odredbe za izselitev Nemcev ne veljajo samo za južni Tirol, temveć tudi za Kanalsku dolinu, ki je prej pripadala Koroski a je bila priključena Italiji. Najprije se morajo izseliti Nemci, ki imaju nemško državljanstvo. To so po većini tak i, ki so se preselili iz prejšnje Avstrije. Njih število je okoli 270. Drugi Nemci, ki so pridobili italijansko državljanstvo, se bodo kakor Tirolci morali odlučiti all za nemško državljanstvo in za izselitev v Nemčiju all za preselitev u Južno Italiju.

KATASTROFA TALIJANSKOG PUT-NICKOG AVIONA.

U blizini sela Olla kod Malaga pao je talijanski tromotorni trgovački avion koji pripada društvu „Ara Littorale“, a koji je vršio redovnu službu Sevilla—Mannila. Malo prije nego je pao, avion je trčao preko radia pomoć. Na avionu je bilo 17 osoba. Poginulo je 14, među njima i pilot i radiotelegrafista.

KAZNOVANE MLEKARICE

Pred tržaškim sodišćem so bile kaznovane sledeće mlekaričice, ker so prodale jake mleko, ki je bilo pomeknato u vodi: Ana Novčevića iz Buzeta na 300 lir den. kazni, Marija Bolčevića iz Milj na 300 lir den. kazni, Marija Šušteršćeva iz Šempolaja na 370 lir den. kazni in Lucija Štefncova iz Sv. Križa pri Trstu na 370 lir den. kazni.

NOVI SENATOR

Volosko. — Među novo imenovanim talijanskim senatorima nalazi se i A. Goldanich, rodom iz Voloskog. Rodjen je g. 1868. U dekretu o imenovanju veli se, da je Goldanich bio fašista još prije pohoda Crnih kočula na Rim.

OPET NESREĆA U RUDNIKU

Vodnjan. — Blaž Šarčič iz Vodnjanštine, radnik u Rašanskom ugljeniku, nasrtađno je prigodom jedne eksplozije, zadobivši teške ozljede na očima. Otprmiljen je u puljsku bolnicu. Šarčicu je 35 godina.

KDO GA JE RANIL?

Sv. Križ pri Trstu, oktobra 1939. Pretekli teden so karabinerji poklicali rešino postajo iz Trsta, da bi dala prvo pomoć 40-letnemu Francu Magajni, ki so ga našli na cesti teško ranjenoga. Zaradi nevarnih ran je bil posrećenec takoj prepevan u tržaško bolnišnico. Zdravnici, ki je bilo pomeknato u vodi, da ima počeno lovanje ter pretresano možgane. Zaradi tega je njegovo stanje skrajno nevarno. Čeprav so ga večkrat vprašali, ni znal Magajna dati nobenoga odgovora u tem pogledu in tudi karabinerji ugljaba, kdo ga je ranil.

DUHOVNIŠKE VESTI

Jožef Kušman, idrijski rojak, do sedaj župni upravitelj u kobariškem Logu, je namešćen kot župnik u Kojskem; novomašnik Gosovič Bernardin je postavljen za župnega upravitelja u Gradnem v Brdih, novomašnik Mirko Mazoka kot kaplan u Idriji, novomašnik Franca Zlobec pa kot kaplan u Postojni. Glazaž Karl, župnik u Sezani in tomajski dekan je imenovan za častnega kanonika stolnoga kapitlja u Trstu.

NOVI TRŽAŠKI PODEŠTAT

Trst. — Po odstopu podesštata Salema, ki je morao kot Žid odložit u funkciju, je meseca avgusta lanskoga leta bil imenovan za komisarja tržaške občine dotadašnji podesštata Francesco Marcucci. Sedaj pa je bil imenovan novi podesštata u osebi odvetnika Luigija Ruziczerja, ki se je pred 43 leti rodio u Piranu. V Trstu ni povsem neznan, saj je bil pred desetim leti postavljen za kuratoria neke trgovine, ki je šla u konkurz, in se je Ruziczer kot kurator polastil prečešnjega dela inovine njemu povjerene firme.

ŠOLSKE PRILIKE V TRŽAŠKI POKRAJINI

Ob slavnosti otvoritvi novoga šolskega leta na gimnaziju „Dante Alighierie u Trstu je podal sedajući šolski skrbnik Reina sledeću sliku šolstva u tržaškoj pokrajini:

Tržaška pokrajina ima celotno 351.595 prebivalcev, od katerih ostado preko 262.000 na tržaško občino. Ostalo ozemlje se deli na dva dela; na vzhodno Furionsko, ki je spriče tamanih ladjedelnice in tovarni letal goščo naseljeno, i ima prav zaradi tega moćno fluktuantno prebivalstvo, ter na tržaški Kras, ki seva prav do državne meje in je redko obitavano.

Tržaška pokrajina ima tri šolska okrožja, katerim načelnice šolski nadzorniki: Trst, Tržič in Postojna, z ukupno 19 šolskim ravnanstvi.

V pokrajini je 30 občin in 133 šolskih svedčev.

Celotno je nekaj mani kakor 1000 učiteljev, in sicer 280 učiteljev in 640 učiteljice. Učencev na šolskih šolan je vsaj vsjanih 30.376 (15.779 deškov in 14.597 deškič). Šolska nastoja u splošnem zadovolju, treba bi bilo še 144 razredov, da bi odnadal ponk u turamskih, Otrvaških vrtec je 59 z 107 oddelki. Te vrtec vzdržuje občine, verske kongregacije, industrijska podjetia, privatniki in Italia Rodenta. — Sama tržaška občina ima 70 oddelkov, vrtec obiskule 5000 otrok u starosti od tretiega do šestega leta.

Polg šolskih šol in vrtecv obstoja je: 34 šole za analfabete, 25 takozvanih podesških šol, 10 zasemljenih u 6 ekvipariranih šol (taci temi ena židovska) z ukupno 800 učenci.

Šole imaju 29 učiteljskih in 119 otroških knjižnica.

Okoli 5000 otrok dobivajo hranu u šoli, 90 šol ima radioaparati.

Analfabetizem se čeni na 8 odstotoc. Srednje šole Tržaška pokrajina ima tri klasične gimnazije (gimnasio — liceo), dve u Trstu in eno u Postojni, eno znanstveni licei, dve učiteljske škole, eno muško in eno žensku, z ukupno 4500 učenci, dalje ima dva tehnička zavoda, enega z upravno-komercijalnim i geometrijskim odelkom, drugoga s trgovskim odelkom, eno naučno akademiju in eno srednju in eno nižjo tehničku šolu z ukupno 2300 učenca.

Dalje je u pokrajini trisest voficijonalnih pripraviteljskih šol (colege d'enseignement professionnel) z ukupno 5300 učencev, in enako število pripraviteljskih tečajev, u manjih srednjih z okoli 5000 učenca. Ako upoštevamo te okoli 9000 otrok, ki pohaćaju zasebne šole te razne rokodske šole in šole ustanove Paima, imaju celotno preko 53.000 učenca.

DROBIŽ

Osp. Župnik Malahan iz Ospa je bil konfirman na tri leta, češ da je nekaj rekao u dućicu.

* Opajteselo. — V gorisko bolnišnico so pripeljali teško ranjenoga 18-letnoga Josipa Perfojca. V gozdu pri Zavatu je našel granato, ki mu je eksplozirala i ko jo je odpiral. Dobili je rane po prstih in trebuhu.

* Trst. — Pred sodišćem sta bila opuštena brata Alojz in Franc Milavec iz Studenega ker ništa zakrivila nesrećo pri kateri je zgubil življenje 7-letni deček Albert Blizjak.

* Voljčjadraga. — 37-letni Rafael Abram je padel s kolesa; pr. prehodu čez prog s težkim ranami so ga prepejalji u bolnišnico.

* Prosek. — Umi je znani posestnik in gostilničar Martine Luxa Sozljje!

* Bača. — Pred prizivnim sodišćem u Trstu je bil oprošćen Franc Mavrić, ki ga je okrajno sodišće obsidilo zaradi kraje u škodo Petra Lebana na 8 mesecy zopora in 1600 lir den. kazni.

* Trst. — Kaznovani so bili sledeći trgovci, ker so prodajali po višijim cenah: Lucijan Marmolja, Ernest Hočvar in Ivan Koršič.

* Pula. — Posljednjim dana dovršeno je fašističko novčenje. U svemu je nabrojeno u cijeljoj Italiji 1.390.203 osobe.

* Pula. — Zbog neispravnog počenog kruha zatvorena od vlasti pekarnice ovim pekarima: U Lanišću Katarini Tomasić, u Otrpiju Juri Dušica u Kortama Mati Korenika.

* Pula. — Martin Pačić pok. Martina iz štinjana, dospio je pod teretni auto, kojim je upravljao šofer ratne mornarice. Dobio je više ozljeda po cijelom tijelu, pa je i on morao biti otpremljen u puljsku bolnicu.

DNEVNA ZRAČNA LINIJA TRST-PULA-JAKIN

Pula. — Ministarstvo avijacije odlučilo je da uvede dnevnu zračnu liniju između Trsta, Pule, Lošinja, Zadra i Ankone. Do sada su aeroplani na toj liniji saobraćali samo tri puta nedjeljno.

MANJŠINSKI PROBLEMI

DOLOČBE ZA PRESELJEVANJE NEMCEV IZ JUŽNEGA TIROLA

21. oktobra t. l. so bile v Rimu s strani italijanske in nemške vlade odobrene določbe za zapetno vrnitev nemških državljanov v Nemčijo in za izselitev italijanskih državljanov nemške narodnosti...

»Sklepi duševni in firerija, da naj se definitivno reši vprašanja Južnega Tirola so dovedli kakor znano do berlinskega sporazuma od 23. junija 1939. Ta sporazum je bil 21. tekočega meseca zaključen v Rimu z odobritvijo zadevnih odredb s strani italijanske in nemške vlade...«

»Do 31. decembra 1939. bodo morali zati vsi oni, ki so rojeni ali pristoini v Južni Tirol, na iassen in neprekliden način po svoji lastni volji izjaviti, ali hočejo ostati italijanski državljanji ali pa na svojem nestrannem prirotenem čustvenem postavi nemški državljanji in se tedaj preseliti v Nemčijo...«

IZSELITEV ITALIJANOV IZ ROSENE

»Jutro z dne 31. oktobra poročajo v bližini Banjaluke je naseljenih okoli 120 italijanskih družin, ki se bavijo večinoma z vinogradništvom in sadjarstvom. Ti Italijani so prišli sem iz Južnega Tirola po okupaciji...«

PREGLAD VANJSKE POLITIKE

TALIJANI I ISLAMSKI SVIJET

Šef obavestajnega odsjeka britanskega kraljevskega inštituta za mednarodne poslove v Londonu gospodinja E. Monroe, poveljala je nedavno in dva navrata okoli Sredozemnega morja...«

»Ona je podjela detaljan prikaz stanja v tem zemljaju, a napose se je pozabavila talijanskem propagandnem mediju islamskim svijetom, koji medjutim po njenom zapažanju nima mnogo uspeha...«

»O talijanskim aspiracijama na Tunis, o čemu se je svojedobno in talijanski in francuski štampi vodila žestoka polemika, tako da je čak izgledalo, da bi moglo doći do ostrjeg sukoba, ona kaže: Talijani su odvratili od sebe vse tuniske simpatije zbog autoritativnog upravljanja Libijom...«

»Otkad njihova domovina čini dio »prirodnih težnja« fašizma i Tuniziani vse manje govore o nezavisnosti Tunisa, pa čak ne spominju više niti autonomiju ni krilu francuskeg imperija...«

»Sto se tiče baza na Dodekanezu Italija ima tako iste poteškoće kao i Velika Britanija na Cipru. Utvrde, koje je Italija podigla na Rodosu i Lerosu pobuđuju ogorčenje ne samo u Grčkoj nego i u Turskoj...«

»Italija se trudila da oslabi mučan dotični, koji su izazvali neizini postupci prigodom osvojenja Cirenaike kod žitavog islamskog svijeta. Tada je preko četrdeset

no in primerno gospodarsko uredite. »Poudarjamo še enkrat, da se mora vse to delo vršiti na najmirnejši način, ter da morajo vsi Nemci in Italijani, spričo višje potrebe, da se enkrat za vselej reši ta problem zgodovinske važnosti v korist obeh prijateljskih narodov, tovariško sodelovati v duhu skupne volje dužeja in firerija...«

Nemški državljanji, ki bivajo v Južnem Tirolu, se bodo morali, kakor znano, vrniti v domovino najpozneje do konca tega leta. Nemci, ki so bili doslej italijanski državljanji, a se bodo do konca leta izjavili za nemško državljanstvo, bodo najpozneje do konca leta 1942. zapustili Južni Tirol.

Na predlet čori omenjeni odredbe, ki so bile sprejete v Rimu, bodo Nemci, ki so se odločili za nemško državljanstvo, takoj no 1. januarju vnklicani v nemško vojaško službo. Na ta način se je pospešila njihova izselitev. Nemci, ki se bodo odločili, da ohranijo italijansko državljanstvo, pa bodo prav tako takoj pozvani v italijansko vojaško službo. V našem listu smo že poročali, da so vsi Nemci, ki so bili pod orožjem v Italiji, dobili desetdnevni dopust, da grejo v svoj rodni kraj in da se tam odločijo za italijansko ali za nemško državljanstvo. Objavili smo tudi zakon, ki urelo izzubo Italijanskega državljanstva za Nemce v Južnem Tirolu. Poseben člen pravi, da bodo Nemci, ki izgube na podlagi tega zakona Italijansko državljanstvo, razrešeni tudi vojaških obveznosti v Italiji.

Po vesteh, ki smo jih preleli, veljajo gornje določbe tudi za Nemce v Kanalski dolini. Tako bodo morali tam bivačoi nemški državljanji (okoli 250 oseb) do konca tega leta zapustiti Kanalsko dolino in se preseliti v Nemčijo. Poročajo tudi to, da so tudi Nemci — italijanski državljanji iz Kanalske doline bili pozvani, da se odločijo za italijansko ali za nemško državljanstvo.

NIEMAČKA MANJINA OSTAJE U DANSKOJ

Kopenhagen. Vedja nemška stranke in severnom Schleswigu. Izjavio je u parlamentu, da će nemška manjina po nalogu Hitlerovom ostati u severnom Schleswigu. Mejer je zatim dodao, da će se oni povratiti u Reich ako bude Hitler zalitvovao, da se svi Niemci povrate u Reich. Mejer je završio konstatacijom, ako se završi ovo repariranje Niemaca, da će to značiti prilog miru u Evropi.

NEMČIJA JE SKLENILA PRESELITI NEMCE Z BALKANA

Zanimivo poročilo grškega lista o nemških navodilih za poznanja

»Slovenec« z dne 28. oktobra poročajo: »Slovenski list »Fos« od dne 25. oktobra je objavil poročilo, da je nemška vlada sklenila, da se sporazume z vladami balkanskih držav o izselitvi Nemcev in da je v tem smislu že poslala navodila diplomatskim zastopstvom v Beogradu, u Bukaresti in u Budimpešti, da začnejo poznanja o tem vprašanju...«

hijlada pripadnika raznih buntovnih arabskih plemenca jednostavno konfirirano i smučteno pod šatore medju bodlikave žlice, u savsini strani ambijent, u pustinju, gdje su skoro svi poginuli od oskudice, žeje i gladi. Ništa bolje nису odjeknule ni talijanske metode za kolonizaciju Libije...«

»I one bi lako mogle uporabiti sve napore Italije, da stekne simpatije islamskog svijeta. Italija provodi kolonizaciju Libije i širje tamo na desette tisuća svojih seljaka. Smišljanje doseljenika automatski smanjuje područje s kojeg Beduinski stočari dobivaju krmu. Osim toga konkurencija useljenika iz Italije ozlovljuje arapske seljake. Ako se Italija momentano osjeća tamo sigurnom u svojim utvrdama može to zalivaliti samo svojim novcu i čvrstosti svoje vlade, a nikako simpatijama tamošnjeg pučanstva...«

»Italija vrši svojim štampom, agencijama, radiom, filmovima i agentima silnu propagandu u Srednjem Orientu. Isticanje vlastite snage nije moglo ostaviti ravnodušna narode, koji su osjetljivi na moć. Ali njezin nacionalizam može samo ozlovljiti sirijski i egipatski nacionalizam, koji se u posljednje doba takodier probudilo...«

»Na koncu spisateljica velli, da urjednici više vole francuske i engleske kapitaliste, koji im pružaju posla, nego Talijane, koji im ga svojim iseljeničtvom samo odzudinju...«

JEDAN DEMANTI IZ RIMA

Demantiraju se vijesti o tome, da se talijanska vlada sporazumjela sa židovskim mednarodnim organizacijama o stvaranju židovske kolonije u talijansko istočnoj Africi.

SITUACIJA U EVROPI VANREDNO NAPETA SLOVENSKO KULTURNO DRUŠTVO NA KOROSKEM DOVOLJENO

Evropska situacija vrlo se zostrila. Razlozi koji su prethodili ovi zostritosti su različiti. Svakako je glavni razlog govor von Ribbentropa u Danzigu, po kojemu se može prosuditi, da Njemačka ne namjerava više poduzimati nikakovo akciju za mirno riješenje spora, pa čak šta više da III Reich očekuje trajan rat, koji neće ostati izoliran.

Do zostritosti dovela je i izjava Sovjetske Rusije kao odgovor na notu Velike Britanije, kojom odbija predloge u pogledu kontrabande.

Pored toga zostritost je povećana i iz razloga, što se može očekivati da će Sovjetska Rusija proširiti svoje zahtjeve i na ostale severne države.

S druge strane činjenica da Njemačci vrše koncentraciju četa i mornarice na Severnom moru govori o početku velike njemačke ofenzive, koja se ustalom mogla i očekivati.

All zabilježena je i koncentracija njemačkih trupa, duž granice Nizozemske, Belgije i Švicarske.

To izaziva bojazan, da bi Njemačka mogla u danom momentu upasti u teritorije sponemutih država, a reakcija bi tada bila neminovna, pa bi ona dovela do proširenja sukoba, upravo rata i na to evropske države.

MJERE PROTIV PRELAZA GRANICE IZMEDJU ITALIJE I ŠVICARSKJE

»Daily Mail« javlja iz Bolzana, da talijanske oblasti sprejeli miere protiv prelaženja granice. Prema informacijama iz Švicarske, Švicarske oblasti stavljenle su pred isti problem. Sve veći je i veći broj lica, koja pokušavaju da iz Italije pobjegnu u Švicarsku, a sve u vezi sa ratnim sukobom u Evropi.

ŽIDOVSKA DRŽAVA U ZAPADNOJ GALICIJI

U vezi sa izjavom Hitlera o potrebi povlačenja nacionalne linije na istoku Evrope, koju će Njemačka i Rusija sporazumno obilježiti i da pri tome preseljavanim, što bolje grupiraju nacionalne manjine, listovi donose vijest prema kojoj Njemačka i Rusija namjeravaju osnovati u zapadnom dijelu Galicije židovsku državu u koju bi bili preseljeni svi Židovi iz Srednje Evrope.

ŠPANSKOLSKO-TALIJANSKA KOLONIZACIJA U PODRUČJU QUADALQUIVIRA

Sevilla. — Radl se na osnivanju špansko-talijanske države za eksploataciju i kolonizaciju u velikom stilu baročkih kraljeva u području rijeke Guadalquivir. Prvenstveno će se namjestiti španski rudnici, a ostatak će se popuniti sa talijanskim radnicima. Kapital društva iznosi 50.000.000 peseta.

Proslava pohoda na Rim

Rim. — Dne 28. X. proslavljena je u cijeloj Italiji 17-rodšinjica fašističkog pohoda na Rim. Glavni tajnik fašističke stranke Starace održao je govor u Milanu iz prostorija redakcije Mussolinijevog lista »Popolo d'Italia«, odakle je bio dan znak za pohod pred 17 godina. Starace je govorio o značenju ovog datuma za talijansku povijest. Tom je prilikom otvorila i škola, u kojoj se imaju proučavati principi fašizma. Današnji talijanski listovi opširno pišu o ovoj godišnjici, te se osvrću na vojničku snagu Italije. Prema jednoj vijesti agencije »Stefani« za to se vrijeme utrošilo u Italiji 138 milijardi lira na vojsku. S ovom se svotom stvorio talijanski imperij. Za narednu godinu predviđena je svota od 17 milijardi lira.

ITAL. DEMOGRAFSKA POLITIKA U ŠTEVILKAH

(Sl.) Trst. — Problem opadanja rolstev je nared leti zajel tudi Italijo. Da polobita nared rolstev, ki je bil že v običnem opadanju, je Italija l. 1935. uvedla razne nacrade, tako za novorođenčce, množestvine družine in rolstva. Kako resno se je država lotila tega problema, je razvidno iz ogromnih svot, ki jih je izdala v tem času v ta namen. V tem času je bilo izplačanih 45.662 nagrad novorođenčcem, v skupnem znesku 106 milijonov 800 tisoč lir. Številnim družinam je bilo izplačanih 184.743 nagrad v svoti 229.220.000 lir in 22.403 nagrade v skupnem znesku 14 milijonov 750 tisoč lir materam, ki so rodile dvočinke. V celoti je bilo izdano v populacijske svrhe od 1935. l. dalje 350 milijonov 750 tisoč lir.

Ljudsko štetje v Italiji

Po vsej Italiji se je dne 10. oktobra začelo ljudsko štetje, ki je trajalo deset dni. Svrga tega štetja je bila, da poleg korekture dosedanjih statistike, predvsem ugotovilo, koliko družin prebiva v pokrajinah, občinah, mestih itd. To naj bi pozneje služilo za razvrstitev živil in drugega blaga oziroma za uvedbo živilskih izkaznic ako bi na to prislilile prilike, kar je mogoče zaradi sedanjega vojnega položaja v Evropi. Listi poudarjajo, da so bile mnoge neutralne države že prišljene uvesti živilske izkaznice (na pr. Nizozemska) in ne bi bilo nič čudnega, če bi tudi Italija uvedla take izkaznice, ako bi jo prilike prišljile. Zaradi tega je treba vse pripraviti da bi se predhodno, ako bo treba, izvršil v popolnem redu in brez zmešnjav

Država poltvoja za Korosko je pred kratkim odobrila nova enotna pravila slovenskih prostetnih društev na Koroskem. Zadnji »Koroski Slovenec« prinaša k tej rešitvi nekaj pripomb in pravi:

»Oblast je odobrila enotna pravila slovenskih organizacij. Organizacije se odslej enotno nazivajo »Slovensko kulturno društvo«, otkazano jim je razsvetlo področje, notranji umj razrjeve je spremenjen v toliko, da je s povečanimi pravicami vsakokratnega društvenega vodje združena tudi večja odgovornost. Končno se po novih pravilih krajevna društva otko povezana s svojo centralo in tvorijo z njo strnjeno, enotno prosvetno organizacijo koroskih Slovencev...«

Dosedanja izobraževalna, pevski in bralna društva imajo za seboj castljivo tradicijo. Nasi predniti so jim začeli ustnati v prvem desetletju tega stoletja in domaln vsako društvo bi letos lahko praznovalo vsaj svoje tridesetletnje obstoja. Nekako polovica krajevnih društev je že obstojala, ko so se ustanovila celovska prosvetna centrala, kak dokazuje, kako silna je bila nekoc želja po narodni samopomoči v številnih slovenskih krajih. To dejstvo je imelo za posledico, da so bili nazivi in pravila posameznih društev dokaj različni, četudi se je prosveta v pomacemih predelih naša zemlje že v prvih letih delovanja meca sebojno približala in poenostavila.

Odslej nosijo naše prosvetne organizacije enoten naziv »Slovensko kulturno društvo«. Kot društveni namen navajajo pravila naslednje točke:

- a) Društvo pospešuje in krepi prirodno narodnost slovenske koroske družine v vseh njenih elementih;
b) utrjuje občestveno življenje v vasi, stanu in narodu;
c) nuditi članom narodne družine strokovno izobrazbo in telesno blagostanje, jih navaja k štednji in zmernosti ter pospešuje ljudstvo pošteno znanbo.
V desego svojih ciljev se društvo poslužuje predavanj, zborovanj, tečajev, govorov, knjižnice in čitalnic, mladinskih jezikovnih tečajev, zabavnih prireditev kot petja, deklamacij, družinskih večerov, odrskih nastopov ter skupnih izletov.

Navedeno točke povedo jasno in enotno: Slovensko kulturno društvo je varuh slovenskega značaja naših krajev in našega ljudstva. Društvo je zaščitnik domače slovenske govorice, slovenske pesmi in knjige, domače šege in starega občajna. Slovensko kulturno društvo brani čast slovenskega človeka na koroskih tleh in čuva ugled tisočletne slovenske zgodovine. Z eno besedo: V taboru slovenskega kulturnega društva je slovensko Korosko, v društvencem delu njegove usoda.

Nikakor ni resnica, da bi v sedanjih dobah med nami ne bilo ne želje in ne volje za prosvetno delo. Šumne prireditve pri nas niso bile nikdar občajne, resno kulturno delo in prizadevanje pa sta v voljem času še bolj potrebna kot v miru. Kjer koli so se zredile vrste moč in fantov, jih bodo nadomestile naše žene in naša dekleta. — Ključemo na delo staro in mlado! Zdrava slovenska prosveta, ukoreninjena v našem narodnem prepričanju, bo premmogla med nami nudila dovolj srčne uteha in tilhega veseljae.

PESNIK IN PISATELJ ANDRIJ BUDAL PETEŠETLETNIK

V torek, 31. oktobra, je poteklo petdeset let, odkar je v Staudrežu pri Gorici začelad luč sveta naš pesnik in pisatelj Dr. Andrej Budal. Sedaj živi s svojo družino v daljnem Vidmu v Furlaniji, kjer je nastavljen kot profesor. Ogrmno je njegovo literarno delo. Njegove pesmi so raztresene po raznih slovenskih revijah, zlasti pa v Ljublianskem Zvonu in Slovianu. Veliko je številu njegovih izvirnih pripovednih spisov, ki nosijo njegovo polno ime. Omenimo naj samo eno njegovih prvih povesti. »Križev not Petra Knjufčiča«. Nič manjše pa ni število njegovih spisov, ki so izšli pod različni psevdonimi A. Budal pa se je poznal tudi kot vzornega prevajalca iz francoščine (Maupassantove Novle, Goncourtove »Dekle Eliza«) in iz italijanščine (Fogazzarov Svetnik Boccaccijev Dekameron, Manzoniava Zoročenca in dr.). Kot literarni kritik je več let sodeluje pri Ljublianskem Zvonu za veliko Italijansko Enciklopedijo na je napisal predzledne članke o naši literaturi. Še vedno čilemu in mlademu ljublanu želimo še veliko let enako plodovitega življenja!

PREDAVANJE DRA. L. ČERMELIA V SOČI.

Ljubliana. — Otvoritveno predavanje društva »Soča« matice v Ljubliani, poveljana ljudske univerze, bo v soboto, 4. novembra v salonu pri »Levu« ob 8 1/2 21 Ta večer bo nastopil o. prof. dr. Lavo Čermelj s temo »Sodobni problemi mauišinske zaščite«. Predavatelj bo kratkih obrisih pokazal izpremembe v gledanju na narodne manšine in njihovo zaščito ki so jih izzvale spremembe v nazorih o prinašnosti narodu in državi. Iz prijaznosti sodeluje ta večer tudi odsek nevsko društva »Sava« pod vodstvom vrlega nevojvode c. Venturinija. Vabimo vse Sočane, člane prost. vsi dobrodošli!

OSEBNE VESTI

Naši jubilanti

2. oktobra je praznoval še vedno 64 in zdrav 70 letnico svojega življenja naš rojak Arko Franc, inspektor finančne kontrole v pokolu. Jubilant se je rodil 2. X. 1869. v Hrenovcih pri Postojni, v družini znanega notranjskega učitelja Matije Arka. Službena pot ga je zanesla še pod bivšo Avstrijo v naša Brda, kjer je služboval dolgo vrsto let. Po prevaritu ga najdemo na Koroskem, kasneje pa v Mariboru. Sedaj uživa zasluženi pokoj v Ljubljani. Jubilantu želimo še mnogo zdravih in srečnih let življenja!

Letošnje jesen je pranoval svoj 60. rojstni dan Anton Kosta, krojaški mojster, iz Ljubljane. Slavlence je naš rojak iz Bilje ter zvest naročnik našega lista. Kot večina od nas, je tudi on preživel težke čase begunstva, ko ga je vojna vihra pogoltna s številno družino z rodne grude. Povolno razmeze na domačih tleh so za prislile, da je zapustil ljubljeno Gorisko ter si poiskal zaslužka v svobodni domovini. Povsod, kjer je bival, si je pridobil prijateljev, kot sposoben in priznan obrtnik. G. Kostl želimo še mnogo let srečnega življenja v kroju številne družine!

ZLATA POROKA FRANCA HERMANA

V škofiji Loki je praznoval Franc Herman 50-letnico poroke skupno s svojo življenjsko družico g. Tončkom, ki je po rodu Idričanka. Franc Herman je sicer iz Poljske, a je mnoga leta prebil na Reki v mornarski akademiji. Še mnogo let!

MALE VESTI

SOLE SO SE ODPRILE

V Italiji se je dne 16. okt. v vseh solah začelo novo šolsko leto. Kakor vsako leto, tako so tudi letos povsod prav slovesno pričeli s poukom. Tako je bilo tudi v Postojni, kjer so letos odprli višje razrede gimnazije (licej). Ravnatelj je v svojem odprtvenem govoru orisal pomen te šole v Postojni z ozirom na bližnjo mejo in tankočustveno prebivalstvo. Izrazil je željo, naj bi se čimprej ustanovil poleg šole tudi konvik. Gimnazija je dobila ime »Costanzo Ciano«.

Po poročilih iz Prage je naročil urad češkega protektorata ministru za poljedelstvo, da pripravi vse potrebno za uvedbo živilskih kart. Prodaja živil na karte se bo predvidoma pričela na Češkem in Moravskem sredi tekočega meseca.

«Critica Fascista» br. 23, koju uredjuje Giuseppe Bottai donosi in ovom broju jedno razmatranje o Jugoslaviji u formi pisma i obrazlaže balkansku neutralnost.

NOVA TOVARNA V SKEDNJU

Z velikim veseljem so tržaški listi prinesli vest, da bo Trst pridobil novo industrijo. Kakor poročajo, so že končane vse predpriprave za zgraditev velike tovarne za cement, ki jo bo zgradila družba »Sivac« v bližini škedenjskih plavčev. Tovarna bo izdelovala cement za konstrukcije pod vodo, ki so ga morali do sedaj uvažati iz drugih pokrajin. Tržancem upajo, da bo nova tovarna zaposlovala precej delavcev in da bo tako rmanjšana nezaposlenost. Za Trst je to vsekakor razveselilja vest, če pomislimo, da so pred nekaj meseci hoteli prenesti iz Trsta v notranjost Italije nekaj pomembnih tovarn.

VIJESTI IZ DOMOVINE

SIMPATICNA RIJEČ O BANU LAGINJI

Zagreb — »Hrvatski dnevniki« od 23. X. v jednom opširnem prikazu hrvatskih banova spominje i našeg Dr. Matka Laginju, pa kaže, da je Dra. Tomljenović ga, 1920 naslijedio na banskoj stolici »simpatični stari gospodin, sin tužne Istre dr. Matko Laginja«, ali da ga je uskoro zamijenilo i opet Dr. Tomljenović. »Jer čovjek sa simpatijama ne može u to doba biti banom«...

ISTARSKI AUTORI NA ZAGREBAČKOM RADIJU

Zagreb — U posljednjem smo broju javili, o izvedbi Katalinićevih pjesama na zagreb. radio-stanici. U nedjelju 29. X. u 8 sati uveče pjevana je Matelićeva kompozicija »Rodila loza grozda dva«, a u utorak 31. X. povodom Jadranskog dana odigrana je Radetićeva predraba Cesarčeve novele »Na moru« u formi literarno-glumačko-glazbene radio montaže.

DOVRŠENI GOSPODARSKI PREGOVORI S ITALIJOM

Zagreb — Talijansko-jugoslavenski trgovački pregovori završeni su s uspjehom. Do sada je jugoslavensko-talijanski kilring imao jedan saldo u korist Italije u iznosu od 130 milijuna lira, uslijed čega talijanski izvoznici nijesu mogli do novaca za svoje fakture. Novim sporazumom nadjena je ravnoteža u likvidaciji kilirinski saldo Jugoslavija će od sada još više izvoziti u Italiju pa su fiskalnim i kontingenti za pojedini robu. Tako će se do konca ove godine izvesti iz Jugoslavije u Italiju za 45 mil. lira drveta, za 40 mil. lira žitarice i stoke za čca 30 milijuna... Jugoslavija, koja je do sada u pitanju industrijske robe bila uglavnom orijentirana prema Njemačkoj, nakon ovog sporazuma orijentira se sve više naprijed za Italiju kao izvoru za nabavke svojih vitalnih potreba. Isto će tako i Italija za svoje industrijske artikle sve više nabavljati agrarne proizvode u Jugoslaviji.

VOJVODJANSKI MLINOVI IZVOZE BRASNO U ITALIJU

Zagreb — Vojvodjanski mlinovi prodali su veće partije brašna Italiji i pregovori za daljnji izvoz u Italiju su u toku. Pošto je izvoz brašna vezan za »Prizvolu« »Fricada«, doznajemo da će »Prizvoda« dati mogućnost za izvoz sto veće količine brašna u Italiju.

IZVOZ NASEG UGLJENA U ITALIJU

Zagreb — Posljedica Jugos.-talijanskog trgovačkog sporazuma bit će sve veći izvoz našeg ugljena u Italiju. Računa se da će u narednih šest mjeseci Italija povući iz Jugoslavije 25.000 vagona ugljena, što znači oko 100 vagona devno.

TALIJANSKI KONCERTAT U DUBROVNIKU

Dubrovnik — Prošle nedjelje održali su u talijanskom domu u Dubrovniku neki učenici Maestra Frana Povia, koncert.

NAKNADNI KONTINGENT ZA UVOZ DRVETA U ITALIJU

Ljubljana — Na temelju novog trgovačkog ugovora odobrila je Italija naknadni kontingent za uvoz našeg drveta u iznosu od 40.000.000 lira godišnje. Kontingent je podijeljen ovako: 30.000.000 lira za meku rezanu gradju, 6.000.000 lira za tvrdu rezanu gradju, 2.000.000 lira za celulozno drvo, 1.000.000 lira za ogrjevno drvo i 1.000.000 lira za izradjevine od drveta.

PROSIRENJE JUGOSLAVENSKO-TALIJANSKIH UGOVORA NA ALBANIJU

Beograd, — Stupio je na snagu sporazum o proširenju jugoslovansko-talijanskog ugovora na Albaniju, koji je zaključen i potpisan 3 kolovoza o. g. u Rimu.

Društvene vijesti

CLANSKI SASTANAK DRUŠTVA «ISTRA» U ZAGREBU

Zagreb — Članovi društva »Istra« u Zagrebu održali su u nedjelju 29. X. sastanak, na kom je raspravljano o raznim društvenim potrebama i akcijama, koje društvo kani poduzeti. Napose je raspravljano o novoj političkoj situaciji u državi, koja je i Istrane stavila pred izvjesne zadatke. Na koncu je donesena ova rezolucija:

»Istarski Hrvati i Slovenci u Zagrebu, sakupljeni na svojem sastanku 29. X. 1939., po saslušanju izvještaja funkcionara Hrvatskog prosvjetnog i potpornog društva »Istra« izjavljuju:

- 1. Veselimo se osnivanju Banovine Hrvatske te želimo, da sav hrvatski narod postigne svoju potpunu slobodu, izrazujemo nadu, da će hrvatski narod i njegovi legitimni predstavnici povesti računa i o svojoj braći pod Italijom.
2. Slažemo se u potpunosti s rezolucijom donesenom na zajedničkom sastanku delegata svih društava Istarskih Hrvata i Slovenaca Banovine Hrvatske 3. listopada 1939.
3. Tražimo reorganizaciju sadanjen Saveza emigrantskih udruženja u Beogradu u Središnji savez na bazi jednakosti i bez majoritacije. Odobravamo i podržavamo osnivanje samostalnog Saveza društava Istarskih Hrvata i Slovenaca Banovine Hrvatske u Zagrebu.
4. Pozivamo sve Istarske Hrvate i Slovence da podupru borbu i rad Hrvatskog prosvjetnog i potpornog društva »Istra« te novoosnovanog Saveza, te da se svi oni, koji još nisu, odmah učlane u društvo.
5. Osudjujemo svaku samostalnu akciju koje vode pojedinci izvan naših organizacija te tražimo da se svaka akcija, bilo kod vlasti, bilo kod ostalih političkih faktora vodi samo preko društva odnosno novoosnovanog saveza u Zagrebu t. j. putem odgovornih funkcionara tih organizacija.

Naši pokojnici

ANTUN VARLIEN

U petak o podne umro je u Zagrebu nakon teške bolesti, u 62 godini života, građevini poslovodja Antun Varljen, rodom iz sela Pabri, opštine Matulje. Pokojnik se je doselio u Jugoslaviju godine 1923. Skroman, tih i marljiv radnik, a nadavse čestit, bio je ciljenji i voljen od svih koji su imali bilo kakvog poslovno-ili društvenog dodira. Ljubav prema rodjenoj grudj gojio je u svojoj obitelji i izražavao ju je u svakoj prigodi sa svojim zemljancima. Svoim teškim radom stekao si je nezavisnost, ali uvijek je vršio svoju narodnu dužnost, dok prilike nisu postale stranlim njegovom pravom istarskom shvaćanju. Iz sebe ostavio je udovcu Ivanuku rođenu šepću iz poznate narodne obitelji šepce te sina Rudolfa i kćer Ivanuku, kojima ovim putem izražavamo saučesće.

BIZJAK JOŽE

Dne 19. oktobra je umrl v lirski Bistrici v 60 letu starosti Bizjak Jože, davčni sluga v pck. Umrli je nezadoma, doma po večerji za mizo. Zalujočim naše sožalje!

FRANC JAGODNIK

Prejšnji teden je umrl v li. Bistrici Jagodnik Franc, gostilničar, star komaj 42 let. Zapuša ženo in dva otroka. Teško prizadetim naše sožalje!

AVTO GA JE ZDROBIL

Gorica, oktobra 1939 — Na česti pri Dobruvljah je pretekli teden zgodila smrtna nesreča. Ko je hotel 33-letni Milan z avtom parkirati v cestu, je dojel na tla tovorni avto, ki je privozil iz Sv. Križa nad Ajdovščino. Težka kolesa so reveža zdrobila, tako da je bil v hipu mrtav. Na kraj nesreče je prišlo komisija.

OTROK UMRLI ZARADI OPEKLIN

Gorica, oktobra 1939. — Težka nesreča je doletela Gregorčičovo družino v Bukovici. Ko ni bilo nobenega v hiši, se je enoletna Justina približala štedilniku in z radovednostjo opazovala, kaj se kuha v velikem loncu. Pri tem je zgubila ravnotežje in padla v lonec, kjer se je kuhali močnik. Zaradi opeklin je kmalu nato umrla.

GRANATA GA JE RANILA

Banjščica, oktobra 1939. — Pri Sv. Duhu je granata težko ranila 22-letnega Alojza Buelica. Ko je hotel vzeti iz granate razstrelivo je po nesrečnem naključju prišlo do eksplozije ter so ga drobci granate ranili po vsem telesu. Odneslo mu je tudi leve roko. Njegovo stanje je nevarno.

POŽAR UNIČIL 25 STOTOV SENA

Gorica, oktobra 1939. — Med novitjo je preteklega tedna srela udarila v Vrhovljah v sena kmetovca Njera Josipa. Požar se je kmalu razširil in v kratkem času uničil vse senik, kjer je bilo spravljeno 25 stotov sena. Požar je bilo zaradi nevinne prav težko gasiti in so plameni ogražali tudi stanovanjske hiše v bližini. Škoda je cenjena na 1000 lir.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

Dr. L. ČERMELJ 50-LETNIK

zeledu ne bi nihče prisodil dr. Čermelju, da je prekoratil pol stoletja. Še vedno je mladeniški, čil in zdrav. Pedesetletnica življenja pomeni za njega skoro prav tako kot pedesetletnica dela. Že od rane mladosti je pričel delovati na političnem, kulturnem področju ter v javnem življenju in tak je še danes in je svojo pedesetletnico prav tako praznoval v delu. Naj ob tej priložnosti opišemo jubilatov »curriculum vitae« in na kratko seveda nepopolno, napravimo bilanco njegovega osebnega dela. Dr. Lavo Čermelj je doma iz Trsta. Že na gimnaziji je pokazal svojo veliko aktivnost v dijaških društvih, kjer je bil voditelj slovenske mladine. Ko je študiral na Dunaju, je bil nekaj časa predsednik akademskega društva »Slovenija« in vedno njen najagilnejši član. V Trstu pa je bil »spiritus movens« akademskega »Balkana«. Kljub tej veliki delavnosti izven študija, in čeprav se je moral preživljati iz instrukcij, je končal univerzo v nakraem času. To dovolj označuje njegovo marljivost in delavnost. V Trstu je bil 15 let profesor. Tu je vodil in prirejal trgovske tečaje, tečaje za slovensčino, bil je glavni steber pri Ljudskem odru, da ne povdarimo še posebe njegovo predava elisko aktivnost, ne samo v Trstu ampak tudi na deželi. Vse čas dokler so izhajali naši listi in revije je bil dr. Čermelj stalni in vester poročevalec in sodelovalec. Ko je konec vojne nastal prevrat,

je bil v Trstu član Narodnega sveta. Po spreminjenih prilikah se je preselil i. 1930 v Ljubljano, kjer še vedno prav tako neumorno deluje. Njegovo delo je mnogovrstno. V glavnem bi ga morali razdeliti na dva dela: znanstveno s področja fizikalnih ved in kulturno delo o našem narodu na Primorskem. Vse to je povezano še z ostalim delom v zares veliko celoto. Dr. Čermelj je pisatelj poljudnih znanstvenih knjig, ki so jih izdale naše družbe in ki jih ne moremo vse naštet, pisatelj in irdajatelj učbenikov in del fizikalne vede, strokovnjak za manjšinska vprašanja in pisec velikega dela knjig o naši manjšini pod Italijo, sodelavec številnih revij in listov, in poleg tega še aktiven predavatelj. Njemu se imamo zahvaliti za dragocene knjige o našem problemu in da so te knjige tudi prešle meje in pokazale tuju v njegovem jeziku vso našo bol. Dr. Čermelj je tisti, ki sistematično bažeji in opisuje življenje in nehanje naše ljudstva. Čeprav so to večasi samo številke toda te številke povedo več kot romani. Prav nič ne pretiravamo, če rečemo, da smo njemu dolžni največ za storjeno delo nam v prid in korist. On je na tem področju o našem vprašanju največ napisal ter vztrajno, pridno, sistematično in nepretrpano niral dokument za dokumentom naše zgodovine. Seznan njegovih del je sledeči: Materija in energija v sodobni fiziki (Ljubljana 1923), Boškovičev nauk o materiji, prostoru in času v luči relativnostne teorije (Ljubljana 1923), Roger J. Boscovič als Relativist (ponatis iz »Archiv für die Geschichte der Mathematik, der Na-

turwissenschaft und der Technik, Leipzig 1929), Lundska astronomija (Ljubljana 1930) O razvoju ladijskega pogona (Trst 1932), Nikola Tesla in razvoj elektrotehnike (Ljubljana 1933), Spominu slovenskega matematika Jurija Vese (Ljubljana 1933), Kozmografija za višje razrede srednjih šol (Ljubljana 1934), Štiri učbeniki geometrije (s sodelovanjem prof. V. Lapajnetu), »L' Italie et la minorité yougoslave« (Ljubljana 1931, tudi angleška izdaja); Life and death struggle of a national minority (Ljubljana 1936), »La minorité slave en Italie« (Ljubljana 1938), Slovenci in Hrvatje pod Italijo (demografska študija, Ljubljana 1938, ponatis iz »Misi in dela«), Bilanca našega naroda za mejami (Ljubljana 1939, ponatis iz »Misi in dela«), Nadalje je uredil 5 zbornikov »Lučič« (Trst) zbornik »Julijska »Križna« (Ljubljana 1939) in »Naši onstran meje« (Ljubljana 1933), Sodeloval je pri sestavi knjige »Die Nationalitäten in den Staaten Europas« (Dunai 1931-1932), Sodeloval je in se sodeluje v sledečih listih in revijah v Trstu: »Edinost«, »Novice«, »Naš glas«, »Novi rod«, »Njiva«, »Čistiški list«, v Gorici »Jadranski almanah«, v Ljubljani »Omladina«, »Demokracija«, »Slovan«, i ljubljanski »Zvon«, »Nova doba«, »Mise« in delovni »Protest«, »Popotnik«, »Naš rod« in »Jutro«. V Zagrebu: »Istra« u »Jadranski kolektor«, v Beogradu: »Glasnik Jugoslav. profesorskog društva«, »Saturn«, v Splitu: »Jadranska strža«, v Sarajevu: »Proleg«.

urednik: ERNEŠT BADIČIĆ. Odgovorni urednik: IVAN STARI, Zvonimirova ul. 42, III kat. — Vpisništvo v »Istru«: Konzorij »Istra«, Masarykova ul. D. 28a, II. broj telefona 67-89, »Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj tekovina: tiskovnog racuna 35.769. — Pretplate za 1940. godinu: 45 g., za pola godine 24 g., za iznemetno dostrožno, za Ameriku 3 dolara na godinu. — Oglasni se računaju po cjeniku. — Tiskar: Jugoslovenska štampa. — Kupopis se vrataču. — Za tiskaru odgovara: Rudolf Poljanovič, Zagreb, Ilica br. 121.